

## บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องดนตรีสำหรับการแสดงหนังตะลุงของคณะครูบุญส่ง ไกรเดช จังหวัดระยอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามูลบทที่เกี่ยวข้องกับดนตรีสำหรับการแสดงหนังตะลุงในจังหวัดระยอง ศึกษาประวัติและผลงานของนายหนังตะลุง คณะครูบุญส่ง ไกรเดช และวิเคราะห์ดนตรีสำหรับการแสดงหนังตะลุง คณะหนังตะลุงของครูบุญส่ง ไกรเดชพบว่าได้รับอิทธิพลมาจากการแสดงหนังตะลุงแถบภาคใต้ เริ่มก่อตั้งคณะตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2521 ได้รับการสืบทอดจากครูหรั่ง สิริคำ ผลงานที่โดดเด่น คือได้รับรางวัลเกียรติคุณเป็นศิลปินดีเด่นจังหวัดระยอง ประจำปีพุทธศักราช 2555 จากการวิเคราะห์ทำนองการขับประกาศหน้าบท พบบทเพลงในขั้นตอนการโหมโรงปรากฏกระสวนจังหวะหน้าทับ 8 จังหวะ และพบกระสวนจังหวะ การบรรเลงหน้าทับประกอบอากัปกิริยาของตัวหนังมีทั้งหมด 6 จังหวะได้แก่ ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ ตัวตลก รัว และเชิด นายหนังยังใช้การขับบทเพลงประเภทเพลงลูกทุ่ง เพลงแหล่และเพลงน้อย ทำนองการขับประกาศหน้าบทโดยพบว่ากำหนดทำนองร้องให้ตรงกับเสียงซอล ลา ที โด เร ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ระดับเสียงทางใน บางประโยคที่ใช้เสียงนอกบันไดเสียงพบเป็นส่วนน้อย

**คำสำคัญ:** ดนตรีสำหรับการแสดง/ หนังตะลุง/ ครูบุญส่ง ไกรเดช

## Abstract

This study research was conducted in order to find out about the facts of the music for the shadow puppet show of master Boonsong Kraidech in Rayong province of Thailand. The purpose of the study was to find out the unique characteristic of the music for the shadow puppet show in Rayong province. In addition, the study aimed to study about the history of The shadow puppet show of master Boonsong Kraidech including analyzed the music for the “Shadow Puppet Show of Master Boonsong Kraidech”. The study revealed that the music for the show was influenced by the music of shadow puppet show in southern region of Thailand. The shadow puppet show of master Boonsong Kraidech was established in 1978 which inheritance from Master Ring Sirikum. The masterpiece performance of Master Ring Sirikum was awarded as the honorable artist of Rayang in 2012. According to the study of the announcement songs of the show the researcher found that in the music of the overture found that there were 8 differences of the dynamics. Further, there was the acting of 6 different actors along with the dynamics of music. The 6 charters were (1)main character of the actor, (2) the main character of the actress, (3) Giant, (4) Comedian, (5)Excitement and (6) the movement of the actors. In addition, the director of the show used folk music, “Lhae”or“Choi” for the show. The melody of the announcement songs found that it was assigned to follow the sound of So, La, Ti, Do, and Re. Most of the music used the tone follow Thai traditional dynamics. Litter part of the music used the tone of the music follow the dynamics of the other regions.

**Keywords:** Music for performance/ Shadow puppet show/ Master Boonsong Kraidech

\* นิสิตระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
kaweehat@gmail.com

\*\* รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Pkumkom@yahoo.co.th

## บทนำ

หนังตะลุงเป็นศิลปะพื้นบ้านที่มีอย่างแพร่หลายในท้องถิ่นภาคใต้ของประเทศไทยการแสดงหนังตะลุงใช้วิธีการเชิดหนังเพื่อสื่อสารจากตัวหนังออกมาเป็นเรื่องราว เกิดขึ้นเป็นแสงเงาผ่านจอผ้าขาวเรื่องราวและบทบาทของตัวหนังจะสะท้อนขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งหลักธรรม ความบันเทิงตลกขบขัน เสียดสีสังคมและคติความเชื่อต่าง ๆ สอดแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง<sup>1</sup> โดยทั่วไปมักนิยมเล่นเรื่องรามเกียรติ์ แต่ปัจจุบันมักจะมีเล่นเรื่องที่เป็นจินตนิยาย ประเภทบทละครพื้นบ้าน เช่น ลักขณวงศ์ สังข์ทอง หรือนำเอาอนุภาคของวรรณคดีมาดัดแปลงเพิ่มเติมและตั้งชื่อเรื่องขึ้นใหม่<sup>2</sup> โดยนายหนังจะเป็นผู้เชิดตัวหนังพร้อมทั้งพากย์เสียงพูดตามบทบาทของตัวละคร เช่น การพากย์เสียงชายและหญิง โดยเฉพาะการขับร้องของนายหนังจะต้องใช้ไหวพริบเป็นอย่างมากในการร้องค้น

หนังตะลุงไม่เพียงมหรสพเพื่อความเพลิดเพลินเท่านั้น หากแต่ยังแฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาและคติธรรมที่ล้ำลึกบอกเล่าความเป็นอยู่ การทำมาหากิน ค่านิยม ความเชื่อและประวัติศาสตร์ของคนในท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาเนิ่นนานมาถึงปัจจุบัน จึงทำให้นายหนังตะลุงสังคมยุคใหม่ ต้องมีการปรับปรุงวิธีการนำเสนอหนังตะลุงแต่ละเรื่องให้เต็มไปด้วยเนื้อหาสาระ ความบันเทิง และภูมิปัญญา คติธรรมที่นายหนังบรรจุไว้ซึ่งการแสดงหนังตะลุงไม่เพียงแต่พบในภาคใต้เท่านั้น ยังพบว่ามีการแสดงหนังตะลุงในจังหวัดระยองโดยมีการประยุกต์การแสดงให้เข้ากับวิถีชีวิตของตน โดยพัฒนาการแสดงให้เกิดความน่าสนใจด้วยการใช้ภาษาถิ่นระยอง หรือเรียกว่า ภาษาระยอง ทำให้การแสดงได้รับความนิยม ด้วยการพัฒนาเนื้อเรื่องของหนังตะลุงให้ทันกับเหตุการณ์บ้านเมืองปัจจุบัน โดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม

องค์ประกอบสำคัญของวงดนตรีสำหรับการแสดงหนังตะลุงคณะครูบุญส่ง ไกรเดช ส่วนใหญ่จะใช้เครื่องกำกับจังหวะ เช่น ฉิ่ง กรับ หมองคู่ กลองชาตรี (กลองตุ๊ก) การแสดงดนตรียังเกี่ยวข้องและมีความสำคัญกับการแสดงหนังตะลุงตั้งแต่เริ่มแสดงนั่นคือการโหมโรง ตลอดจนการดำเนินเรื่องจนกระทั่งจบการแสดง สังเกตได้ว่าดนตรีมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับการแสดงในทุกขั้นตอน<sup>3</sup> สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่มที่ 17 กล่าวถึงดนตรีในการแสดงหนังตะลุงไว้ว่า “ด้วยเหตุที่หนังตะลุงมีกลอนหลายรูปแบบและมีลีลาการร้องกลอนแตกต่างกัน ทำให้กลอนหนังตะลุงมีเสน่ห์ยิ่งดนตรีที่บรรเลงประกอบการขับกลอนแต่ละอย่างกันไป ทั้งลีลาและท่วงทำนองแล้วยิ่งเพิ่มความไพเราะและมนต์ขลังยิ่งขึ้น”<sup>4</sup>

คณะครูบุญส่ง ไกรเดช (ครูเจียม) ปัจจุบันอายุ 73 ปี ได้สืบสานศิลปะการแสดงหนังตะลุงโดยเริ่มเผยแพร่การแสดงหนังตะลุงเมื่อปี พ.ศ.2521 โดยเริ่มฝึกเล่นหนังตะลุงด้วยตนเอง จากการประดิษฐ์ตัวหนัง โดยนำกระดาษแข็งมาเขียนฉลุลายขึ้นเป็นตัวละครต่าง ๆ ต่อมาได้เรียนวิธีการแสดงเพิ่มเติมกับครูหรั่ง สิริคำ จนมีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการขับร้องและการเชิดหนังตะลุงจนได้รับมอบโอกาสให้ครูหนังตะลุงพร้อมทั้งตัวหนังทั้งหมดจากครูหรั่งมา เพื่อสืบสานศิลปะการแสดงหนังตะลุงจนได้รับความนิยมแพร่หลายในจังหวัดระยอง และพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงจึงทำให้ครูบุญส่ง ไกรเดช ได้รับรางวัลเกียรติคุณเป็นศิลปินดีเด่นจังหวัดระยอง ประจำปีพุทธศักราช 2555 สาขาศิลปะการแสดง จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระยอง

ด้วยภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าในการสืบสานวัฒนธรรมการแสดงหนังตะลุงของครูบุญส่ง ไกรเดช ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ผูกพันในศิลปะแขนงนี้ที่ได้อุทิศตนเพื่ออนุรักษ์ศิลปะอันล้ำค่านี้ไว้ได้ เป็นผู้รักความเป็นไทย ห่วงแหนสมบัติของชาติ ด้วยการถ่ายทอดผ่านสื่อตัวหนังออกมาเป็นเรื่องราวเปรียบเสมือนมีชีวิตจริง เพื่อยังประโยชน์แก่ชุมชนและเยาวชนไทยโดยมิให้สูญหายไป ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและตระหนักถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่นในฐานะที่เป็นลูกหลานจึงหวังว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นเอกสารที่ใช้อ้างอิงให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาทั่วไป

## วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. ศึกษามูลบทที่เกี่ยวข้องกับดนตรีสำหรับการแสดงหนังตะลุงในจังหวัดระยอง
2. ศึกษาประวัติและผลงานของนายหนังตะลุงคณะครูบุญส่ง ไกรเดช
3. วิเคราะห์ดนตรีสำหรับการแสดงหนังตะลุง คณะครูบุญส่ง ไกรเดช

1. ไพโรจน์ ทองวัน, “หนังตะลุง (Shadow play)”. (ศิลปนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553), 6.

2. พิตยา บุญรัตน์, “รำหนัง : การแสดงหนังตะลุงของภาคใต้ฝั่งตะวันตก” (งานวิจัยได้รับทุนการอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2541, มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2553), 90.

3. อาภัสรา คงเผ่าพงษ์, “วิเคราะห์ดนตรีในการแสดงหนังตะลุงคณะครูอำไพ สายสังข์ จังหวัดตราด” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2553), 4.

4. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง 2542, 8321.

## วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเรื่องวิเคราะห์ดนตรีในการแสดงหนังตะลุงคณะครูบุญส่ง ไกรเดช จังหวัดระยอง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยแบ่งประเภทของข้อมูลดังนี้

ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยแบ่งประเภทของขั้นตอนดังนี้

1.1 ข้อมูลเอกสาร ทำการรวบรวมข้อมูลเอกสารจากสถานที่ต่าง ๆ เช่น สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระยอง องค์การบริหารส่วนตำบลตะพง และห้องสมุดประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดระยอง

1.2 ข้อมูลสัมภาษณ์ทำการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ดนตรีในการแสดงหนังตะลุงคณะครูบุญส่ง ไกรเดช จังหวัดระยองจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังต่อไปนี้

1.2.1 นางสุกดี วิจิตรธรรมศักดิ์ ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดระยอง ศูนย์ราชการจังหวัดระยอง ถนนสุขุมวิท ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

1.2.2 นายอำเภอไพ บุญรอด บุคคลส่งเสริมด้านวัฒนธรรม อยู่บ้านเลขที่ 97/1 หมู่ 6 ตำบลบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

1.2.3 นายบุญส่ง ไกรเดช ศิลปินดีเด่นจังหวัดระยอง สาขาศิลปะการแสดงหนังตะลุง ปีพุทธศักราช 2555 อยู่บ้านเลขที่ 122 หมู่ที่ 2 ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

1.2.4 นายอนันต์ ไกรเดช นักดนตรี อยู่บ้านเลขที่ 122/2 หมู่ 8 ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

1.2.5 นายอนันท์ ไกรเดช นักดนตรี อยู่บ้านเลขที่ 122/2 หมู่ 8 ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

1.2.6 นายทวีศักดิ์ ไกรเดช นักดนตรี อยู่บ้านเลขที่ 122/2 หมู่ 8 ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

1.2.7 นายเสวก วิเชียรล้ำ นายหนังตะลุง อยู่บ้านเลขที่ 56/1 หมู่ 9 ตำบลตะพง อำเภอเมืองระยอง จังหวัด ระยอง

1.2.8 นายประสาน สาระสังข์ อยู่บ้านเลขที่ 75/1 หมู่ที่ 1 ตำบลละหาร อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง

1.2.9 นายเตชิน พุทธวารินทร์ อยู่บ้านเลขที่ 97/1 หมู่ 12 ตำบลบางบุตร อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูลภาคสนามในจังหวัดระยอง

การเก็บข้อมูลภาคสนามทำการรวบรวมข้อมูลจากนายหนังตะลุงในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง และนักดนตรีของหนังตะลุงคณะครูบุญส่ง ไกรเดช อย่างละเอียด ตามขอบเขตที่กำหนดไว้เป็นเวลา 5 เดือน ด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์และบันทึกภาพประกอบ การสังเกตใช้การจดบันทึก การสัมภาษณ์จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เดี่ยวและกลุ่มลงแถบบันทึกเสียง จดบันทึกและเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกภาพ และเสียงของการแสดงหนังตะลุงคณะครูบุญส่ง ไกรเดช จังหวัดระยอง

ขั้นที่ 3 เรียบเรียงข้อมูลดำเนินการดังนี้

3.1 การนำข้อมูลที่บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาเรียบเรียงข้อมูล และสรุปสาระสำคัญ

3.2 การนำข้อมูลที่รวบรวมทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการสังเกตและทำการบันทึกภาพประกอบมาตรวจสอบความถูกต้อง และเก็บข้อมูลและรายละเอียดเพิ่มเติมเนื้อหาให้สมบูรณ์

3.3 การนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบและที่เก็บรายละเอียดเสริมมาศึกษาและวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 จัดทำรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

## ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องดนตรีสำหรับการแสดงหนังตะลุง คณะครูบุญส่ง ไกรเดช จังหวัดระยองตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือ ศึกษามูลบทที่

# ดนตรีสำหรับการแสดงหุ่นนิ่งตะลุง คณะครูบุญส่ง ไกรเดช จังหวัดระยอง

กวีทัศน์ อะโสต  
ข้ามคม พรประสิทธิ์

## Music Performance For Shadow Puppet Theater of Master Boonsong Kraidech Ensemble in Rayong Province

เกี่ยวข้องกับดนตรีสำหรับการแสดงหุ่นนิ่งตะลุงในจังหวัดระยอง ศึกษาประวัติและผลงานของนายหนังตะลุงคณะครูบุญส่ง ไกรเดช วิเคราะห์ดนตรี  
สำหรับการแสดงหุ่นนิ่งตะลุง คณะครูบุญส่ง ไกรเดช จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบดังนี้

การศึกษามูลบทที่เกี่ยวข้องกับดนตรีสำหรับการแสดงหุ่นนิ่งตะลุงในจังหวัดระยอง พบว่าจังหวัดระยองเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ที่  
เก่าแก่มากเป็นเวลานาน ทำให้ยังคงเหลือมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษรักษาสืบมา เช่น ด้านภาษาและวัฒนธรรม จึงพบว่ามีการแสดง  
พื้นบ้านในปัจจุบันคือ เติ่งบองกลองยาว ละครชาตรี (เท่งกร๊วก) หนังใหญ่ และที่สำคัญคือหนังตะลุงที่ได้รับการเผยแพร่มาจากแถบภาคใต้ โดย  
ยายแดง และนายพรหมที่มีบทบาทถ่ายทอดการแสดงในท้องถิ่นโดยมีหลวงพ่อดวงศ์ วัดบ้านค่าย เป็นผู้สนใจจะให้มีการฝึกการแสดงหนังตะลุงให้  
กับลูกศิษย์ที่วัดของตนต่อมา เมื่อหลวงพ่อดวงศ์ภาพ จึงทำให้เกิดการก่อตั้งคณะหนังตะลุงหลายคณะขึ้นตามอำเภอเมือง ได้แก่ หนังนายผิว  
หนังนายวงศ์ หนังนายบุญ และหนังนายหรั่ง ศิริคำ ซึ่งต่อมาได้ถ่ายทอดการแสดงให้กับนายบุญส่ง ไกรเดช ที่มีประสบการณ์การแสดงหนังตะลุง  
เมื่อปีพุทธศักราช 2521 โดยการใช้การแกะตัวหนังจากกระดาษแข็ง ออกแสดงมาจนกระทั่งปีพุทธศักราช 2525 จึงก่อตั้งคณะขึ้นชื่อว่าคณะครูบุญส่ง  
ไกรเดช รวมระยะเวลาการแสดงหนังตะลุงมา 39 ปี ทำให้นายบุญส่ง ไกรเดช ได้รับรางวัลเกียรติคุณเป็นศิลปินดีเด่นจังหวัดระยอง ประจำปี  
พุทธศักราช 2555 เนื่องจากเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมสาขาศิลปะการแสดงหนังตะลุง จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระยองพบว่า  
มีเครื่องดนตรีสำหรับการแสดงคือเครื่องกำกับจังหวะ ทั้งหมด 6 ชนิดคือ โทน 2 ใบ กลองตุ้ม 2 ใบ โหม่งเห่ง 2 ลูก ฉิ่ง 1 คู่ ฉาบ 1 คู่ และ  
กรับ 1 คู่ มีการประยุกต์ใช้กลองบองโกเพื่อเพิ่มความสนุกสนานในการแสดงหนังตะลุง ดนตรีสำหรับการแสดงหนังตะลุงพบกระบวนจังหวะใน  
ขั้นตอนของการโหมโรง คือหน้าทับ 8 จังหวะกับกระบวน 6 จังหวะโดยการบันทึกโน้ตกระบวนจังหวะจากครูบุญส่ง ไกรเดช ด้วยสัญลักษณ์ที่ใช้  
แทนวิธีการบรรเลงโทน เช่น ตัวอักษร ต หมายถึง เสียงตึง ตัวอักษร ป หมายถึง เสียงป๊ะ ตัวอักษร ท หมายถึง เสียงเท่ง ตัวอักษร ถ หมายถึง  
เสียงถืด และตัวอักษร จ หมายถึง เสียงจ๊ับ ดังนี้

จังหวะที่ 1 (ไม่ปรากฏชื่อ)

โทน

|      |      |      |      |      |      |      |      |
|------|------|------|------|------|------|------|------|
| ---- | ---ป | ---ป | ---ท | ---- | ---ท | ---ท | ---ป |
|------|------|------|------|------|------|------|------|

จังหวะที่ 2 (ไม่ปรากฏชื่อ)

โทน

|      |      |      |      |      |      |      |      |
|------|------|------|------|------|------|------|------|
| -ป-ป | -ป-ป | -ท-ท | -ท-ท | -ป-ป | -ป-ป | -ท-ท | -ท-ท |
|------|------|------|------|------|------|------|------|

จังหวะที่ 3 พระรามลงสรง

โทน

|      |      |      |      |      |      |      |      |
|------|------|------|------|------|------|------|------|
| -ต-จ | -ต-จ | -ต-จ | -ท-ท | -ต-จ | -ท-ท | -ท-ท | -ต-จ |
|------|------|------|------|------|------|------|------|

|      |      |      |      |      |      |      |      |
|------|------|------|------|------|------|------|------|
| -ท-จ | -ท-จ | -ท-ท | -ต-จ | -ต-จ | -ต-จ | -ต-จ | -ท-ท |
|------|------|------|------|------|------|------|------|

จังหวะที่ 4 ชัดน้อย

โทน

|      |      |      |      |      |      |      |      |
|------|------|------|------|------|------|------|------|
| -ต-จ | -ต-จ | -ต-จ | -ท-ท | -ต-จ | -ท-ท | -ท-จ | -ท-ท |
|------|------|------|------|------|------|------|------|

# ดนตรีสำหรับการแสดงหุ่นนิ่งตะลุง คณะครูบุญส่ง ไกรเดช จังหวัดระยอง

กวีทัศน์ อะโสต  
ข้ามคม พรประสิทธิ์

## Music Performance For Shadow Puppet Theater of Master Boonsong Kraidech Ensemble in Rayong Province

จังหวะที่ 5 ชัดใหญ่

โทน

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - ต - จ | - ต - จ | - ต - จ | - ท - ท | - ต - จ | - ท - ท | - ท - จ | - ท - ท |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - ท - จ | - ท - จ | - ท - จ | - ท - ท | - จ - ท | - จ - ท | - ท - จ | - ท - ท |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

จังหวะเพลงที่ 6 (ไม่ปรากฏชื่อ)

โทน

|           |         |         |         |           |         |         |         |
|-----------|---------|---------|---------|-----------|---------|---------|---------|
| - - - ป - | - ถ - ถ | - ถ - ถ | - ต - ต | - - - ป - | - ต - ต | - จ - ต | - ถ - ถ |
|-----------|---------|---------|---------|-----------|---------|---------|---------|

|           |         |         |         |         |         |         |         |
|-----------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - - - ป - | - ถ - ถ | - ถ - ถ | - ท - ท | - - - - | - - - - | - - - - | - - - - |
|-----------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

จังหวะที่ใช้ประกอบกับอากัปกิริยาของตัวหนังตะลุง อันได้แก่ รูปตัวพระ รูปตัวนาง รูปตัวยักษ์ รูปตัวตลก รัวและเชิด ยังพบว่ามีการสลับจังหวะหน้าทับประกอบการขับประกาศหน้าบท มีท่วงทำนองเดียวซึ่งมีจังหวะความยาว 1 บรรทัด ดังนี้

จังหวะที่ 7 (ไม่ปรากฏชื่อ)

โทน

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - จ - จ | - ท - ท | - จ - ท | - จ - ท | - จ - จ | - ท - ท | - จ - ท | - จ - ท |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

จังหวะที่ 8 เชิด

โทน

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

จังหวะที่ 1 รูปตัวพระ

โทน

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - ต - ป | - ถ - ป | - ป ต ต | - ถ - ป | - ต - ป | - ถ - ป | - ถ - ถ | - ถ - ป |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

จังหวะที่ 2 ตัวนาง

โทน

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - ป - ป | - ป - ถ | - ป ต ต | - ป - ถ | - ป ต ต | - ป - ถ | - ถ - ถ | - ป - ท |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

# ดนตรีสำหรับการแสดงหุ่นนิ่งตะลุง คณะครูบุญส่ง ไกรเดช จังหวัดระยอง

กวีทัศน์ อะโสด  
จำคม พรประสิทธิ์

## Music Performance For Shadow Puppet Theater of Master Boonsong Kraidech Ensemble in Rayong Province

### จังหวะที่ 3 รูปตัวยักษ์ โทน

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - จ - จ | - จ - ท | - ท - จ | - ท - ท | - จ - ท | - จ - ต | - ต - จ | - ต - ต |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - จ - จ | - ท - ท | - จ - ท | - จ - ท | - จ - จ | - ท - ท | - จ - ท | - ท - จ |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

### จังหวะที่ 4 รูปตัวตลก โทน

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - ป - ป | - ป - ถ | - ป ถ ถ | - ป - ถ | - ป - ป | - ป - ถ | - ป ถ ถ | - ป - ถ |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - ป - ป | - ป - ท | - ป ท ท | - ป - ท | - ป - ป | - ป - ท | - ป ท ท | - ป - ท |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

### จังหวะที่ 5 เพลงร่ำ โทน

|       |       |       |       |       |       |       |       |
|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| --- ป | --- ท | --- ป | --- ท | --- ท | --- ท | --- ท | --- ท |
|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|

### จังหวะที่ 6 เพลงเชิด โทน

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท | - ท - ท |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

จังหวะที่ใช้ประกอบกับอากัปกิริยาของตัวหนังตะลุง อันได้แก่ รูปตัวพระ รูปตัวนาง รูปตัวยักษ์รูปตัวตลก ร่ำและเชิด ยังพบว่ามีการสวน  
จังหวะหน้าทับประกอบการขับประกาศหน้าบท มีท่วงทำนองเดียวซึ่งมีจังหวะความยาว 1 บรรทัด ดังนี้

### โทน

|         |         |         |         |         |         |         |         |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| - - ป - | - ต ต ต | ป - ต ต | - ต - - | - - ท - | - ต ต ต | ป - ต ต | - ต - - |
|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|

นอกจากนี้ยังปรากฏการบรรเลงประกอบการขับร้องเพลงของนายหนังในบทเพลงประเภทเพลงลูกทุ่ง เพลงฉ่อย และเพลงแหล่  
เพื่อใช้ในการสอดแทรกคติสอนใจให้เกิดความสนุกสนานผ่านบทเพลงที่นายหนังได้ประพันธ์ขึ้น

## ผลสรุปการดำเนินการวิเคราะห์/ อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์การขับประกาศหน้าบทของหนังตะลุงคณะครูบุญส่ง ไกรเดช พบว่ามีการขับกลอนโดยนำบทกลอนสุภาพทั่วไปไม่ได้  
เน้นเรื่องความถูกต้องของฉันทลักษณ์ เนื่องจากการถ่ายทอดมาจากครูอาจารย์ ด้วยการเทียบเคียงเสียงการขับทำนองกับขลุ่ยเพียงออ  
พบ 5 เสียงคือ เสียงซอล เสียงลา เสียงที เสียงโด และเสียงเร ซึ่งเรียงร้อยสลับสับเปลี่ยนอยู่ในท่วงทำนองของบทขับในแต่ละวรรคจะขับให้อยู่

# ดนตรีสำหรับการแสดงหุ่นนิ่งตะลุง คณะครูบุญส่ง ไกรเดช จังหวัดระยอง

กวีทัศน์ อะโสด  
จำคม พรประสิทธิ์

## Music Performance For Shadow Puppet Theater of Master Boonsong Kraidech Ensemble in Rayong Province

ในเสียงที่หลากหลายคือ วรรณคดีจะขับให้ตรงกับเสียงที่และเสียงลาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนทำยวรรคจะตรงกับเสียงที่แต่ไม่เสมอไปบางครั้งอาจตรงกับเสียงลา ด้วยการเคลื่อนที่ของทำนองจะเว้นจังหวะที่ไม่สม่ำเสมอแต่มีการยกเสียงขึ้นลงสอดคล้องกลมกลืนกับจังหวะหน้าทับและจังหวะหนักของฉิ่ง และโหม่งเห่ง การเว้นจังหวะดังกล่าวอาจจะเกิดจากกลวิธีการขับของนายหนังที่จะแสดงให้เห็นความสามารถในการฟังจังหวะที่แม่นยำและการเชิดตัวหนังในท่วงท่าที่ตรงกับท่วงท่าที่มีสำเนียงภาษาถิ่นระยองที่สามารถบ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของตนเอง ด้วยการผสมผสานของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดศิลปะอันทรงคุณค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงการแพร่กระจายของวัฒนธรรมเลียนแบบที่ชาวระยองได้รับและเกิดการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมนั้น ๆ กล่าวคือทำนองการขับบทประคำหน้าบทของหนังตะลุงในจังหวัดระยองส่วนใหญ่จะมีท่วงทำนองการขับบทคล้ายกันแทบทุกวง แต่สำหรับคณะหนังตะลุงครูบุญส่ง ไกรเดช จะมีลักษณะพิเศษในการขับคือ มีกลวิธีการขับที่โดดเด่นด้วยบทขับประคำหน้าบทที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ได้รับการสืบทอดมาจากครูหรั่ง ศิริคำ ภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษและบูรพาจารย์ที่ได้สั่งสมมา เหมาะแก่การวางแผนและสงวนไว้ให้คงอยู่คือศิลปะพื้นบ้านระยองหนังตะลุงคณะครูบุญส่ง ไกรเดช

### ข้อเสนอแนะ

- จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหนังตะลุงในจังหวัดระยอง พบว่ามีความน่าสนใจเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดระยอง ที่ควรศึกษาในกระบวนการที่ลึกซึ้งที่จะทำให้เกิดองค์ความรู้ในการแสดงพื้นบ้านได้อย่างละเอียดและครอบคลุม
- จากการศึกษาวิจัยมูลบทที่เกี่ยวข้องของประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของหนังตะลุงของจังหวัดระยอง พบว่าเป็นสิ่งที่ควรรวบรวมและหาข้อมูลที่สร้างองค์ความรู้และสามารถเป็นหลักฐานได้แน่ชัดได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น
- จากการวิเคราะห์ดนตรีสำหรับการแสดงหนังตะลุงของคณะครูบุญส่ง ไกรเดช พบว่ามีวัฒนธรรมที่แตกต่างซึ่งผนวกอยู่ในองค์ความรู้ในตัวตนของผู้สืบสาน อันจะเกิดความรู้ใหม่และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาควรศึกษาแบบแผนการแสดงหนังตะลุงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ให้เกิดการเปรียบเทียบอันจะนำมาซึ่งความรู้เชิงลึก และเป็นวิจัยสืบเนื่องได้

### บรรณานุกรม

- ธนาคารไทยพาณิชย์. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง/มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. 2542.
- บุญส่ง ไกรเดช. สัมภาษณ์โดย กวีทัศน์ อะโสด, 10 ตุลาคม 2559.
- พิทยา บุษรัตน์. “รำหนัง : การแสดงหนังตะลุงของภาคใต้ฝั่งตะวันตก.” งานวิจัยได้รับทุนการอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2541. สาขาวิชาปรัชญา สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541.
- ไพโรจน์ ทองวัน. “หนังตะลุง(Shadow play)”. ศิลปนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต. ภาควิชาศิลปะไทย คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.
- อาภัสรา คงเผ่าพงษ์. “วิเคราะห์ดนตรีในการแสดงหนังตะลุงคณะครูอำไพ สายสังข์ จังหวัดตราด.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.